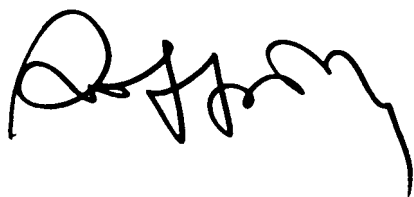

hogy a súlypontjaira átforgatva minden nézete stabil és újszerű legyen, és ezáltal jelentése is változzon. Különböző ihletforrásokból indítom műveimet, ez lehet egy ötlet, egy látvány, vagy bármilyen természeti vagy humán tárgy. Egyik szoborból sokszor következik a másik. Törekszem az aszimmetriára, és hogy a szobraim meglepetést okozzanak. Szobraim figurálisak, emberi

tartalmat hordozók. Jelentős, szobrászattal kapcsolatos könyvtáram van az ősi, törzsi és archaikus művészetéről, melyek úgy hatnak rám, hogy hatásuk direkt módon nem is kimutatható. Minden hatást magamba olvasztok.

Cserje Zsuzsa

dramaturg, rendező (Budapest, 1945. november 9.)

1968-ban kezdtem színházi pályámat a Kecskeméti Katona József Színház színésznőjeként. Éveken át a Néphadsereg Művészegyüttes, majd a Radnóti Miklós Színház előadóművésze voltam. Közben elvégeztem az ELTE bölcsészettudományi karát magyar-népművelés szakon, majd a Színművészeti Főiskolán is diplomát szereztem. Tíz évig a Színház című folyóiratban színi-

kritikákat publikáltam. A Debreceni Csokonai Színházban egy évadon át, azután a Népszínházban tíz évig dramaturgként dolgoztam.

1994-től rendezek. Első bemutatóm Willy Russell *Shirley Valentine* című monodrámája volt Békéscsabán, ezt követően a Merlin Színházban állítottam színpadra Nicolas Dorr *MamaGájok* című színművét.

További rendezéseim: Synge: *A szentek kútja*, Calderon: *Két szék közt a pad alatt* (Esztergomi Várszínház); Goldoni: *Mirandolina*, Papazov: *A három tökfaj* (Szentendrei Teátrum); Hanoch Levin: *Az ohioi kurva* (Thália Új Stúdió); Neil Simon: *Furcsa pár* (női változat, Budaörsi Játékszín); Mikó Csaba: *Apa, avagy egy gyilkosság anatómiája*, O'Neill: *Boldogtalan hold* (Debreceni Csokonai Színház); Albee: *Zoo story* – Állatkerti történet, Hanoch Levin: *Nőtlenek és hajadonok*, Canev: *Szókratész utolsó éjszakája* (Stúdió K Színház); Molnár Ferenc: *Az ibolya* (GNM vizsgaelőadás); Durang: *Fürdővízzel a gyereket* (Millenáris Fogadó Padlás); Karinthy

Czakó Zsigmond: *László király*
Adelajd királynőként, Forgách Tiborral

Ferenc: *Leánykereskedő* (Karinthy Színház); Panych: *A nénikém meg én* (Thália Új Stúdió); Molière: *Tudós nők* (GNM vizsgaelőadás); *Kakasülő – színházi kabaré* (Millenáris Fogadó Padlás); Pergolesi: *Házasság olasz módra* (Bajor Gizi Múzeum kertje); Willy Russell: *Shirley Valentine* (József Attila Színház – Gaál Erzsébet Stúdió).

2004-ben megalapítottam a *Terényi színházi napok* művészeti rendezvényt, amely éveken keresztül nagy sikerrel futott le. 2007-ben megindult az általam szervezett *Andocsi művészeti napok*, amely négy nyáron át szerepelt a Somogy megyei nyári rendezvények sorában. 2010-ben Dunabogdányban megalapítottam a *Négyszínvirág gyermek-összművészeti fesztivált*, amely két nyáron át sikeresen szerepelt nyári rendezvényeink sorában. Színpadra állítottam négy Wagner-operából készült szcenírozott estet a Fertőrákosi Barlangszínházban.

Előadóművészként folyamatosan szerepelek kortárs költők estjein.

1984-ben megjelent Pécsi Sándor színésről írott életrajzi kötetem a Múzsák Kiadó gondozásában.

Két gyermekem van, Szamosi Zsófia és Szandtner Anna, mindketten színésznők.

Lserye Ksurna

Pálfy G. István

újságíró (Budapest, 1945. november 15.)

Hetven év? Sokkal kevesebbnek érzem az elröpült időt. Úgy éltem, hogy az életem nyitott könyv volt. Néhányan még írtak is hozzá, olykor épp az ellenkezőjét, mint ami a valóságban történt. Lelkük rajta! Hibám, sőt bűnökként róják fel, hogy a kilencvenes szabad és tisztességes választások után a televíziós hírközlésben méltó teret adtam az első szabadon választott kormánynak, és nem adtam át az

egész terepet a szintén szabadon és tisztességesen megválasztott balliberális ellenzéknek. Ma szent lennék, ha ez utóbbit tettem volna. De én adott helyzetben most se tennék másképp. Ezt tettem volna a balliberális ellenzékkel is, ha elsőként ő nyeri a választást. Nem játszánám el a színjátékot, hogy a történelem negyvenéves kisiklása után itt azonnal magabiztos kormányzás kezdődik, s az úgy működik, mint azokban az országokban, amelyekben évtizedek óta semmi sem zavarja a demokrácia folyamatosságát.

Ma már talán világosan látszhatna, mekkora a különbség, ha egy kormány őszintén mondja, hogy konzervatív nemzeti demokrata, s akkor, ha ezt álcaként használja. És mekkora a különbség két hírközlés között, ha az egyik igyekszik a valóság keretein belül maradni, a későbbi másik pedig

felső igény szerint szüli a kívánt „valóságot”.

Engem nyugalommal tölt el, hogy sem akkor, sem más időkben nem unatkozó nézője voltam fontos eseményeknek. Hibát utólag sohasem takargattam, így vitafeleim meg sem sérthettek. Csupán a makacs érzéketlenségeken csodálkozom. De nincsenek ezzel összefüggő magánfájdalmaim. Van épp elég közfájdalom bennem például a magyar újságírás nyomorúságos állapota és az egész közszolgálati médiarendszer összeomlasztása miatt. *A szakadék szélén* című könyvemben 2008-ban megírtam a várhatót. Minden bekövetkezett. Történelmi jelentőségű intézmények, a Magyar Távírat, a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Duna Televízió ment a semmibe. Anyagilag, szellemileg, szakmailag kirabolták, izzé-porrá zúzták. Most *A szakadékban* című könyvet írom, amely jó részt oknyomozása annak, miképpen jutottunk idáig. Ebből valami már a Hankiss-korszakban elkezdődött. Összegzésében ez a könyv mégis inkább gyászjelentés lesz a romok fölött. Az ország és az egyetemes magyarság szinte nem is veszi észre, mi történt, mert a média Potemkin-jelenségként élőnek mutatja magát. Látszat szerint van, de már a halott körme és szakálla se nő. A magyar tájékoztatás, kultúrateremtés és -közvetítés, a szórakoztatás kulcsműhelyeit végérvényesen megsemmisítették. Csodának kellene történnie ahhoz, hogy egy jobb kor megteremtse azt a közmédiarendszert, amely újra képes értékek előállítására. És lehet, hogy ez beteljesíthetetlen álom eleve. Hol lesznek már akkor azok, akik emlékezni tudnának a történelmi és szakmai előzményekre?

Ez az, amit nehezebb megélni a hetvenedik év küszöbén, mint lehe-

tett volna néhány évtizeddel korábban. 1989 februárjában a filmszemlén vetettem fel a Kárpát-medencei televíziózás ötletét, és szellemi szegénységéért bíráltam az akkor egyetlen Magyar Televíziót. Egyiknek és másiknak is kevesen örültek. Kaptam hideget-meleget. Viszszatekintve és megtapasztalva a márt, szellemi szegénység ügyében sokkal csendesebb lennék. A Kárpát-medencei ötlet viszont, ha másképpen is, megfogant. Csoóri Sándor nagy ívű javaslatára Antall József 1992-ben megteremtette a Duna Televízió megalapításának körülményeit. Számomra a rendszer-változtatás nagy példája volt ez arra, hogy a kultúrában nemcsak rombolni, hanem építeni is lehet. A közmédia végjátékában épp a Duna Televízió felügyelő kuratórium elnökségében szembesültem ennek az ellenkezőjével, a romboló ösztönökkel, az össznemzeti szempontokra sem figyelő hatalmi és szerzési vággyal. Maradék időmben ezt valóban nehéz lesz feldolgozni.

Hála az égnek, hogy mégsem csak mesterségbéli élete van az embernek! Ez a másik élet csakugyan kikövetel néhány vallomásos mondatot. Régen eltávozott szüleimnek nem mondtam meg, hogy tudom, mi mindent tettek azért, hogy falusi gyerekként jó gimnáziumba kerüljek és eljussak az egyetemig. Nem írtam még meg, hogy mennyire tiszteltem, szerettem a tanárait. A nyáregyházi általánosban Kovács Béla bácsit, első magyartanár-nőmet, Emma nénit, az igazgató Fülöp Zoli bácsit. Budán a Rákóczi-gimnáziumban második magyartanáromat, Szögi Feri bácsit, Szerdahelyi tanár urat, a legendás Koksztot, osztályfőnökeinket, Csete és Solymossy tanár urat. A debreceni bölcsészkaron Barta János, Bán Imrét, Julow Viktort, Kovács Kálmánt, Juhász Bélát, Fülöp Lászlót, Papp Istvánt, Kálmán Bélát... És taná-

raim közé sorolom egykori apósomat, Czine Mihályt. Nem őrajtuk múltott, hogy nem lettem sem igazi irodalomtörténész, sem igazi színikritikus. Beszippantott az újságírás, s főként 1970-től 2010-ig a televízió. Ez a negyven év határozta meg az életemet.

Abban viszont nagy szerepe volt egyetemi tanáraink szellemének és barátaim közvetlen részvételének, hogy a hatvanas évek végétől szinte otthonommá vált Erdély, a Felvidék és később Kárpátalja. Eközben megadta a sors, hogy olyan emberek közelébe kerüljek, mint Csoóri Sándor, Sütő András, Dobos László, Besenyey Ferenc, Sinkovits Imre, Kósa Ferenc, Szentágothai János, Fekete Gyula, Balogh János... s hogy szabad bejárásom legyen Kós Károlyhoz, Balogh Edgárhoz, Illyés Gyulához. Itthon

és a határokon túl nemzedéktársaim seregével voltunk egy rajban: Görömbeliekkel, Farkas Árpádekkel, Vári FABIÁN Lászlókkal, Nagy Gáspárral.

Szerencsémre mellettem van valaki, aki végre szeretetteljes rendben tartja a mindennapjaimat. De a leányom, vejem négy unokával Nyugaton él, a fiam itthon valósággal küszködik a megkapaszkodásért. A legfontosabb egyetemi barátságokat megtépázta az elmúlt tíz esztendő. Egyre kevesebbet megyünk Erdélybe, a Felvidékre, Kárpátaljára, mert hovatovább nem lesz kihez. A szakmában és a közéletben szerzett barátokkal szövögetjük a remény hálóját, s töprengünk Ady évszázada fölismert igazságán: minden egész eltörött.

Patocsk Mária

Patocsk Mária

ritmikusgimnasztika-versenyző, edző, koreográfus (Budapest, 1945. november 15.)

Az Önök felkérését nagy megtiszteltetésnek vettem. Az, hogy hetvenéves lettem kicsit elszomorít, de hogy „áttáncoltam az életem”, az fantasztikus volt. Úgy érzem, nagyon gyorsan elröppent az idő. Azért írtam, hogy táncoltam, mert a sportágam művészi torna néven indult útjára 1963-ban, éppen Budapesten. A verseny óriási sikerrel zárult, az F. I. G. (Federation Internationale de Gymnastique Nemzetközi Torna Szövetség) utólag világbajnoksággá minősítette Mme Bért Villancher elnök asszony javaslatát el fogadva.

Természetesen ahhoz, hogy én itt indulhattam, nagyon sok mindennek kellett történnie. Édesanyám, mint mesélte, mindig szeretett volna táncolni, de a háborús idők ezt nem tették

lehetővé. Az álma megvalósulása lettem én. Ahogy cseperedtem, édesanyám máris vitt, négyéves koromban, művészi tornára. Az embernek kevésszer van ilyen nagy szerencséje (utólag értékelve) az életben, Berczik Sára és Sándori Antónia kezei közé kerültem. Berczik Sári néni irányítása, nevelése, tanítása, felkészítése a versenyekre kísérte végig az egész pályafutásomat. Fantasztikus

pedagógus volt, balettet tanult, majd mozdulatművészetet, elvégezte a Zeneakadémiát zongora szakon, négy nyelven beszélt. Önálló táncesteket adott a Vigadóban. Majd a modern tánc, mozdulatművészet irányában kötelezte el magát. Szülei kivitték Bécsbe tanulmányútra, ott ismerte meg Isadora Duncan tanítványát, Ellen Telist, és nagy érdeklődéssel fordult a Mensendieck-féle gimnasztika felé is. Ezzel az óriási tudással és tehetséggel kezdett foglalkozni a kézi szerekkel. Ez a mi sportágunkban a mozgó kézi szereket jelenti: például karika, labda, ugrókötél, szalag, buzogány. Így alakította ki Sári néni a sportágunkat, természetesen nagyon sok munkával, fáradtsággal, kísérletezéssel. Szeretném egy igaz és szép mondását megosztani mindenkivel: „A szépség törvényei szerint megformált mozdulat nemcsak hatásában harmonikus, hanem belső harmóniát is teremt, visszahat művelőjére, testben és lélekben finomít.”

Sári néni a sportág formálása közben nagyon vigyázott arra, hogy például egy versenygyakorlat összeállításánál a mozgás és a kézi szer arányos legyen.

Tehát, nem zsonglőröket szeretne képezni, hanem gimnasztikusan, táncosan szépen mozgó teljesítményt nyújtó versenyzőket.

Egyszer, kivívtam a lehetőséget az első művészitorna-világ bajnokságon való indulásra. Nagyon-nagyon boldog voltam. Akkor még a Nemzeti Sportcsarnokban rendezték a versenyt. Mind a négy napon zsúfolásig megtelt a sportcsarnok. Igencsak izgultam a versenygyakorlataim bemutatása előtt, alatt, közben. Ennek ellenére hibátlanul sikerültek. Szép pontokat kaptam. Eredményem egy 10., egy 8. és egy 6. helyezés. Az egész osztályom ott volt, szurkoltak nekem. Sári néni is boldogan gratulált. Akkor, 17 évesen... – de szép volt!

Kis családukbán van egy öt évvel fiatalabb öcsém, Péter, aki a középiskola elvégzése után a Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karán, az áramlástechnikai szakon végzett. Abban az időben, mint minden egyetemista, kosárlabdázott. Viszont ami nem szokásos: műrepült.

Érdekesség az életében, hogy feleségét, Tigelmann Beát a művészi torna világából választotta magának. A sportágunkban eddig táncművészeti iskolák színeiben versenyeztek, a fejlődés azt kívánta, hogy egyesületekbe igazoljanak le a versenyzők, így kerültünk össze Beátával és az Újpesti Dózssával. Ő is tehetséges versenyzőnek bizonyult, mert az 1969. évi vármai világ bajnokságon a magyar együttes kéziszer-válogatottban mindketten szerepeltünk, és az igen előkelő negyedik helyezést értük el. Kettős öröm, kettős boldogság. Természetesen a válogatott vezető edzője és koreográfusa Berczik Sára és Kovács Éva, mesteredzők voltak.

Péter öcsém első munkahelyén, a Ganz-Mávagban, majd szerte a világban, „site manager”-ként dolgozott. 1983, India, vízerőművek telepítése; 1991, Egyiptom, szivattyútelepek létesítése (és egyben a kereskedelmi kirendeltség kairói képviselőjét is ellátta); 1997, Tengiz. A sok bolyongás után itthon dolgozott. Egy gyermekük született, Richárd.

Világ bajnokság, Prága, 1956

Várnában a világbajnokságon az együttes kéziszer-csapatversenyek mellett megrendezték természetesen az egyéni versenyt is. Ezen országonként három-három versenyző vehetett részt. A versenyprogram bővült, már négy gyakorlatot kellett bemutatni. Nagyon eredményesen zártam, mert két új koreográfiával készültem, melyek lehenygerlőek voltak. Szabad gyakorlatomat Csajkovszkij b-moll zongoraversenyére mutattam be, kötélgyakorlatomat pedig Liszt II. Magyar rapszodiájára, hibátlanul sikerült mindkettő, nagyon jó erőben, hangulatban és előadásmódban. Karikagyakorlatomban kidolgoztunk egy olyan eredeti elemet, amelyet még senki nem talált ki, illetve nem mutatott be versenyen soha. Várnában mind a négy szeren és az összetett versenyben az V. helyezést értem el. Csodálatos érzés, amikor sikerül egy dolog az életben, amiért nagyon sokat megtettél, sok mindenről lemondtál. Örömkömben versenytársaimmal éjszaka lementünk a tengerre fürdeni, ezzel jutalmaztuk magunkat. Felejthetetlen a mai napig.

Szerettem utazni, világot látni. Külkereskedelmibe jártam, német, angol, francia közül lehetett választani (az orosz kötelező volt). Azért döntöttem a német mellett, mert nagymamám Mariazellben született, szép német neve volt: Bachleitner, anyukám pedig Sziedl. Egyszer a családunk közösen ellátogatott pár napra Mariazellbe, nagymama különben velünk élt Budapesten.

Szeretem a zenét, szeretem hallgatni. Ez hozzátartozik a sportágunkhoz. Négy gyakorlathoz négy különböző fajtájú zene kell, klasszikus, jazz, modern, népies, magyaros, spanyolos. Így ki lehet fejeznie a versenyzőnek többet magából, a saját egyéniségéből. A kezdetekkor nagyon jó helyzetben voltunk, mert zongorakíséretre dolgoztunk. Egy idő után átváltozott kazettás magnóra, majd CD, DVD – haladtunk a korral.

Mivel nagyon szerettem a sportot, a táncot, a zenét, és óriási, fantasztikus mesterem volt mindvégig, úgy döntöttem, hogy maradok ezen a pályán.

Sikeresen elvégeztem a Testnevelési Egyetem szakedzői szakát, majd a gyermeknéptánc-képzőt végeztem. Rengeteget tanultam Sári nénitől, sokat magyarázott például, mikor nekem készítettünk új koreográfiát. Mit, miért, mikor mit lehet „mozgásilag” kötni.

1968–78 között tanársegédként lehetőséget kaptam a tanításra az I. kerületi Táncművészeti Iskolában, persze közben versenyeztem. Szerettem a gyerekekkel foglalkozni. Szeptemberben mindig összeült a tanári kar tanrendet készíteni, a feladatokat megbeszélni. Melyik korosztálynak kell új gyakorlat, milyen kézi szerrel. Külön napon volt a zenék választása. Élveztem ezt a munkát. Szinte csak aludni jártam haza, mert hol a saját edzésemen voltam, hol tanítottam vagy a Rózsavölgyi zeneüzletben zenéket kerestem.

1971, kubai világbajnokság, Havanna. Felkészülésünk rendben zajlott, a tatabányai edzőtáborban és Budapesten. Készültünk együttes kéziszer-csapatral, és volt az egyéni versenyzők számára felállított bő keret, akik közül válogató versenyek alapján jelölték ki az induló három főt. Sokat edzettünk, versengtünk, hogy ki tud több hibátlan gyakorlatot bemutatni. A csapat az első hat közé kerülésért harcolt, jogos is volt a várnai negyedik helyezés alapján. Egyszer csak jött a hír, hogy a csapat utazására nincsen pénz. Nagy volt a sírás, szomorúság. Mindenki megpróbált pénzt, támogatót keresni, de sajnos nem sikerült. Így csak a három legjobb egyéni utazhatott ki a világbajnokságra, Bogaras Mária, Varga Ágnes és

jómagam. Az eredményt tekintve szomorúan számolhatok be, hogy csak egy kilencedik és egy nyolcadik helyezést tudtam elérni. Nem szoktam panaszkodni, de éjjel két órakor szólítottak szalaggyakorlatom bemutatására a versenyszőnyegre. Ez még semmi, de olyan csarnokban volt a verseny, amelynek teteje volt ugyan, de a felső szinten nyitott volt. Éppen a tenger felől fújt a szél, amikor nekem egy dobásom következett, zenére el is dobtam – de... a szalag hét méterrel arrébb érkezett a talajra, sajnos nem értem el. Ez viszont pontszámlevonással járt. A magyar csapat vezetőjének írásban beadott óvását nem fogadták el, ismételni nem engedtek. A világbajnokság végén bánatunkban vigasztalódnai elmentünk Varadero-ba Hemingway házáat megcsodálni a zord tenger partján.

Annak a jó kis együttes kéziszer-csapatunknak a másik fele abbahagyta a versenyzést. Kár értük nagyon. Még 1968-ban egy csapatban versenyeztünk Szófiában, a világitűsági találkozóán. Különleges élményt adott ez a találkozó. Kicsit lazább, beszélgetősebb, barátságot kötő fiatalokból állt. Lélegzetelállító megnyitót láthattunk, majd mi is bevonultunk a piros-fehér-zöld zászlónk alatt. A másnapi versenyen két kisebb hibát ejtó magyar csapatunk a hatodik helyen végzett. Budapestről negyven autóbusszal jött a delegációnk Szófiába. A kulturális küldöttséggel utaztunk együtt. Meglepetésükre Hofi Géza művész úr is a mi autóbusszunkon utazott. Nagy élmény volt vele együtt buszozni Szófiáig, majd két hét múlva vissza. Az Újpesti Dózsa versenyzője voltam. Jó edzéslehetőségeink voltak, kitűnő edzőkkel rendelkezett az egyesület, mint Berczik Sári néni és Kovács Éva néni. Megindulhatott, elsősorban a már dózsás versenyzőknek a heti háromszor háromórás edzése, valamint az utánpótlás toborzása és felnevelése. Az elkövetkező két év számomra is nagyon fontos és nehéz időszak lesz. Úgy döntöttem, hogy a versenyzést a csúcson kell befejezmem. Azért dolgoztam nagyon komolyan, fegyelmezetten. Ez alatt az idő alatt sokat olvastam, zenét hallgattam. Gondolkoztam az új gyakorlataimon, elemeztem őket. Én igen temperamentumos versenyző voltam mindig. Lendüiletem, erőm volt, ugrásaimat szépen meg tudtam emelni. Színházba jártam sokat, és figyeltem a színészeket, szerettem volna tanulni, ellesni egy-két mimikai elemet, amelyet fel tudnék használni. 1973, Rotterdani, V. világitűsági. Úgy volt, hogy három versenyző vesz részt. De sajnos csak egy versenyző és az edzője utazhatott ki a világitűsági, valamint a Magyar Televízió.

Kicsit megdobbant a szívem, mikor a versenyterembe léptem. Örömet, izgalmat, harci kedvet éreztem. Már megkezdődtek a hivatalos edzések. Sári néni már vitték is egy értekezletre.

A versenyen három gyakorlatom hibátlanul sikerült, és be is kerültem a hatos döntőbe karikával, labdával és szalaggal. A buzogánygyakorlatomnál túl közel kerültem a versenyterület szélét jelző vonalhoz, így a forgásom végén kilógott a spiccem a vonalon túlra. Ez 0.10 pont levonást jelentett, és ezzel a hetedik lettem, épp nem kerültem be a fináléba.

De azért fantasztikus eredménnyel zártam a rotterdami világitűsági, 3 finálás helyezéssel, köztük egy bronzéremmel: karika 3. helyezés, labda 4., szalag 6. helyezés.

Most, 2014-ben március 16-án életműdíjat vehettem át.

Patocska Ánca

Szalóczy Pál

újságíró, riporter, rádió- és tévébemondó (Budapest, 1945. november 15.)

Egyszer az iskolában írtak velünk egy dolgozatot, hogy milyen elképzeléseink vannak a jövőnkéről. Akkor azt írtam – mindenki megrökönyödésére –, hogy világhírű szeretnék lenni. De azt nem részleteztem, hogy miben.

Tulajdonképpen nem kem mindegy volt...

Kiskamaszkoromban híres írónak készültem. Esténként, elalvás előtt „fejben” írtam folytatásos regényeimet.

Hatvanéves koromban meg is jelent az első könyvem...

Gimnazistaként a térképeket és útleírásokat bújtam, azt képzeltem, hogy híres felfedező leszek. Földrajztanár lettem (papír szerint)!

Amikor kiderült, hogy egész jó hangom van, énekes világsztár akartam lenni. Lett belőlem, belőlünk *Ki mit tud?*-győztes Spirituálé Quartett.

A keszthelyi strand homokján – állítólag – párducként vettem magam a labda után. Nagy kapuskarrierről álmodtam, lett belőlem Európa-bajnok újságíró-válogatott.

Aztán amikor a mikrofon közelébe kerültem, ott is maradtam bemondónak.

Néha úgy érzem, egy csiga hátán száguldok a világhír felé...

Immár négy éve, hogy befejeztem négy évtizedes pályafutásomat a Magyar Rádióban, pontosabban befejezték velem. Műsort vezettem, híreket mondtam, nyilvános hangversenyeket konferáltam, előadóként irodalmi műsorokban vettem részt, szóval a mikrofonmunka sok fajtáját kipróbál-

hattam. A zene és az irodalom áll a legközelebb hozzám. Bár középiskolai tanári diplomám van, rögtön az egyetem után a Rádióba kerültem bemondónak, így azon kevesek közé tartozom, akik egész életükben egy munkahelyen dolgoztak. Akárcsak a mikrofon, a zene is végigkísérte életemet.

Mint afféle közeposztálybeli úri gyerek, zongorázni tanultam. Néhány év után egyértelművé vált, hogy nincs elég tehetségem, ezért hangszeret váltottam: a korabeli divat szerint gitároztam és énekeltem. Különösen ez utóbbival arattam sikereket. Az Egyetemi Énekkarral tíz évig jártam a világot, Amerikában is szerepeltünk, többek között a New York-i Philharmonic Hallban, és számos nemzetközi díjat nyertünk. Az énekkarból állt össze a Spirituálé Quartett, amellyel *Ki mit tud?*-ot nyertünk, elsőként ezzel a műfajjal Magyarországon. Az együttesel évekig sokfelé szerepeltünk. A csapat feloszlása után operaénekesi tanulmányokat is folytattam Szabó Miklósnál, de időközben „bejött” a rádió, és én a biztosat választottam. Az éneklés megmaradt hobbinak. Most, hogy több lett a szabad időm, csatlakoztam a nemrég alakult Bolyki Soul & Gospel együtteshez, velük gyakran koncertezek. Előadói ambícióimat irodalmi esteken is megpróbálom „kiélni”, külön öröm, hogy szerkesztője, dramaturgja, sőt rendezője is lehetek ezeknek a produkcióknak.

Sokat gondolkoztam azon, miért éreztem mindig szükségét annak, hogy „megmutassam magam”, hogy viszszejelzést kapjak arról: tudok örömet szerezni az embereknek. Azt hiszem, ez nem csak egyfajta exhibicionizmus, nem magamutogatási kényszer, hiszen nem én vagyok a fontos, hanem az, amit kiváltok az emberekből a tevékenységemmel. Valami ilyesmi motoszkalhatott bennem annál a bizonyos iskolai dolgozatnál is. Hogy mikor fertőzöttem meg végleg, arra pontosan emlékszem. A Spirituálé Quartett-tel szerepeltem a legendás Egyetemi Színpadon huszonegy-huszonkét éves koromban. Kitaláltuk, hogy teljes sötétségben kezdjük az első számot, amelynek én voltam az abszolút főszereplője. Még nem láttam a közönséget, ők se engem, de *éreztem*, hogy mindenki engem figyel teljes áhítattal. És amikor lassan felgyúltak a fények, és ezt az áhítatot meg is láttam az arcon, a rám ragyogó szemekben, az olyan katartikus érzés volt, amit azóta is újra meg újra át akarok élni, mert ez fantasztikus, mámorító!

Kiskoromban majd minden gyermekbetegséget megkaptam. Apám, amikor csak tehetett, odaült az ágyamhoz, és mókázott, mesélt, anekdotázott, amíg – legalábbis a lelkem – meg nem gyógyult. Aztán oktondi, kíváncsi kérdéseim sorát mindig ugyanúgy zárta: megsimogatta a fejemet, és azt mondta: *„Több dolgok vannak földön és egen, / Horatio, mintsem bölcselmetek / álmodni képes.”*

Eleinte nem értettem ezt a furcsa mondatot, aztán fokozatosan világosodott meg bennem a jelentése.

Időközben Shakespeare *Hamletje* amolyan második bibliám lett. Még kissráckoromban háromszor néztem meg Gábor Miklóssal, vagy tucatszor elolvastam, és mindig felfedeztem

benne valami csodás új gondolatot. De az apám által idézett szavak végigkísérték közel hetven évemet.

Diákként lázasan kerestem a fehér foltokat a térképen, amelyeket én járok be majd elsőként.

Később mohón vettem magam a művészetekbe, mígnem aztán szembesültem korlátaimmal.

Társkapcsolataimban a nyugtalanság és a harmónia utáni vágy vívott reménytelen harcot egymással, de azt hiszem, valahogy mindig kezelni tudtam a sikereimet és a kudarcaimat.

Azok a shakespeare-i bölcs szavak szerénységre és önismeretre tanítottak.

Tíz éve úgy alakult, hogy életem testi-lelki mélypontjára kerültem. Most már tudom, hogy akkor is apám fél évszázados útbaigazítása és az a *Hamlet*-idézet segített talpra állni.

Mai eltorzult, erőszakos, teljesítménykényszeres világunkban hogy tuszkolnám minden fafejű, önző, mindenáron győzni akaró, kíméletlen karrierista agyába az igazságot:

Ember, semmi vagy, de ha ezt belátod, minden lehetsz!

Így hetven felé az ember gyakrabban elgondolkozik azon, hogy mi mindent tett jól vagy rosszul az életében. Mérleget készít. Nem tudom, van-e értelme az ilyesminek. Úgyis azt az utat járjuk be, amelyet a Teremtő vagy a Sors jelölt ki számunkra. Ettől még az Élet szép! („Tenéked magyarázom?”) Mitől lehet szép? A harmóniától, aminek *belülről* kell jönnie! Az segít a külső harmóniát is megteremteni. Meg a szeretteid, akik ellen sokat vétettél, mégis fontosak vagytok egymásnak.

Hát ezért is szép az Élet!

Zöldi László

újságíró, médiatörténész, filmkritikus (Dunapataj, 1945. november 23.)

A Napút folyóirat azt javasolta, hogy hetven sorban számoljak be a hetven évről. Az alkalom kínálja a lehetőséget a... Mire is?

Az értelmező szótár szerint a hetvenedik azt jelenti, hogy dicsekszik, felvág, henceg, hivalkodik, kérkedik, nagyít, nagyozol, túloz. Erdélyi János irodalomtörténész pedig a XIX. század középső harmadában egy közmondást gyűjtött: „Hetvenedik mint árpa-cipó a kemencében.” (A hő hatására megreped.) Sem a kérkedés, sem a repedés nincs ínyemre, az élet ugyanis nem a csúcspontok összessége. Két siker között mélypont is éktelenkedik. Sosem azokat becsültem, akik egyfolytában tartózkodtak a fellegekben. Azokat inkább, akik megélték a mélypontokat is,

és arra jutottak, hogy amilyen gyorsan csak lehet, kikeverednek a gödörből, és olyasmibe fognak, amit szívesen csinálnak, aminek van értelme – és ami talán az elismerést is meghozza majd nekik.

Tehetséges atléta voltam például. Négy száz méteren országos középiskolai bajnokságot nyertem, ezért vettek föl a Debreceni Egyetemre. Csakhogy túl jól ment a tanulás, és egyszerre nem lehetett vállalni a történelem iránti intenzív érdeklődést meg az élsportot. Most, évtizedek múltán szomorkodjam azon, hogy válogatott futó lehetett volna belőlem, és akár az olimpiára is kijuthattam volna? Vagy örüljek annak, hogy az értelmiségi pályát a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében alapoztam meg? Az már a sors iróniája, hogy a nyugdíjba vonulás előtt meg kellett keresni a régi munkakönyvet, és azt találtam benne, hogy takarítónői státusba vettek föl. Így cédulázhattam Kosáry Domosknak, és a szakma akkori legjobbjától tanulhattam a mesterséget.

Ő hívta föl a figyelmet a sajtótörténetben rejlő lehetőségekre, amelyek azóta is foglalkoztatnak. Később, immár az Élet és Irodalom főszerkesztő-helyetteseként bármikor kérhettem tőle kéziratot. S az megint a sors iróniája, hogy tizenöt évig volt szerencsém szerkeszteni az értelmiségi hetilapot, a hetvenes-nyolcvanas évek egyik leghatásosabb fórumát. Erről jut eszembe, hogy Babits Mihálynak van egy gondolata, miszerint a nemzedékét az emelte ki a középszerből, hogy a legtehetségesebbek szerkesztettek, írtak és tanítottak. Mind a három tevékenységi formát műveltem, de tehetségem korlátait jelzi, hogy a három közül egyszerre csak kettőt voltam képes összehangolni. Kezdetben az írást és a szerkesztést, aztán a szerkesztést és a tanítást, mostanában pedig a tanítást és az írást. Az a benyomásom, hogy a szerkesztéshez való érzékemet méltányolták, sok remek szerző barátságát könyvelhetem el, leginkább az ÉS-korszakból.

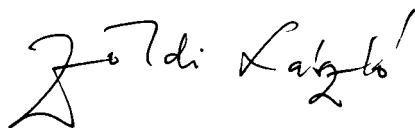
Ha a sportban nem is lettem csúcstartó, a sajtóban hétszer voltam főszerkesztő-helyettes. Az országos csúcstól sajátos körülmények között értem el. A kilencvenes években német sajtóbefektetők rendezkedtek be nálunk, és jó

néven vették, ha náluk bevált márkákat honosítunk meg. Egy kis stáb élén hasznosíthattam az olvasmányélményeket, így terveztük meg a Der Spiegel és a Die Zeit magyarított változatait. Utólag bevallhatom, volt bennük némi ÉS-es beütés is. S mert a posta az első negyedéves tapasztalatok után vállalta – vagy elhárította – az új hetilapok terjesztését, tizenhárom (tizenöt mínusz két) hétig főszerkesztő-helyettesként csináltam az újságot, mellettem figyelt a majdani főszerkesztő. A tizennegyediken pedig átvette az újságot, miután elvállaltuk a következő hetilap megtervezését és beindítását.

Ültem a főszerkesztői székben is, de nemcsak azért éreztem kényelmetlennek, mert nem volt mögöttem olyan helyettes, akitől tanácsokat kérhettem volna. Azért is, mert öltönyben, nyakkendőben kellett képviselni a kollektívát, és jobban szerettem szerzőkkel beszélgetni, kéziratokat gondozni, levonatokat javítani, fiatal újságírókat pátyolgatni. Amire szakmai életem első felében szert tettem, azt a második felében hasznosíthattam. A negyvenen túl kezdtem összefoglalni a médiában szerzett tapasztalatokat. Eddig tizenöt kötetem jelent meg, a XX. századi magyar sajtó történetében és a legutóbbi száz év médiapolitikájában vélem otthonosnak magam. Két kollégával együtt írott tankönyvünkből például sok száz újságírással kacérkodó főiskolás és egyetemista vizsgázott.

A termékeny szerkesztői évtizedek után a felsőoktatásban kötöttem ki. (1993 őszén lett az újságírás, tágabb értelemben a kommunikáció és médiatudomány a hazai felsőoktatás szerves része.) Az megint csak a sors iróniája, hogy utolsó állomáshelyemen, a nyíregyházi főiskolán tizenöt évet töltöttem, és docensként vonultam nyugdíjba. Nem is eredménytelenül, mert a tanítványaim nyolc ifjúsági Pulitzer-díjat nyertek, és több elismerésben részesültek az amerikai újságírást megújító Joseph Pulitzer szülővárosában, Makón, mint a többi magyar felsőoktatási intézmény hallgatói együttvéve. Néhány szakmai díj után a diákújságíróktól kaptam a legjobb médiatanár kitüntetést, erre vagyok a legbüszkébb. Mellesleg a huszonekét tanévben körülbelül ötezer kommunikáció szakost tanítottam, és akik közülük újságíróként dolgoznak, 169 szerkesztőségben teszik a dolgukat.

Mégsem a szakmai eredményeket vélem az igazi életműnek. Azt inkább, hogy a születésnap asztalnál tizenöten szoktunk üldögélni, akiket az élet vihariban is sikerült összetartani. Két feleség, három gyerek, három unoka, egy vő, egy meny, két élettárs, egy testvér és egy unokaöcs. Ha netán a hetvenedikén szóba kerül, hogy mire vittem, alighanem azt mondom majd, hogy többre, mint amire a középiskolai bajnokság után számítottam.

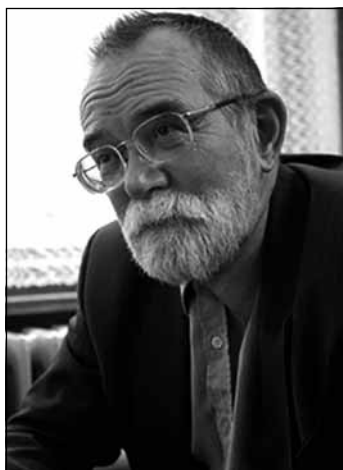
Pléh Csaba

szociológus (Sárisáp, 1945. november 29.)

Gyerekként mindig izgatott, milyen is lenne egy másik korban élni. Elvagyódtam onnan, ahol éppen éltem, szerettem volna valahová messze lecsorogni a Dunán, amely mellett ábrándoztam. Aztán az olvasás belső álmaiban folytattam az elvagyódást. Szerettem volna a 19. század sikeres hódítója lenni, bevonulni Balzac és Stendhal regényeibe vagy a *Háború* és *békébe*. Akartam-e bárhová vonulni a XX. században? A *Varázshegy*-be mondom, szinte természetesen. A betegség keltette befelé fordulás s a sznobériámnak imponáló magasröptű társalgás vonzott benne. Vagyis mindaz, ami miatt ez a világ még nem igazán része a 'rövid XX. századnak'.

Maga a század első nézésre nem sok örömet hozott. Háborút háború nyomán, s sokszor olyasmit, amit tiszta fejjel s szomorúan csak vallásháborúnak nevezhetünk. Az Ész oly szép győzelmei, a tudomány nagy ugrásai mellett maga a Felvilágosodás sokszor tűnt úgy, hogy alul maradt. Eközben a mi nemzedékünk kétszer is megérezte a szabadság mámorító győzelmét, az '56-os forradalomban és '89-ben.

Sok egyéb mellett pszichológiatörténettel is foglalkozom. Itt is viták illetik a 20. század sikertörténetét. Vajon erénye volt-e vagy átká a sokféleség, a tudományos iskolák virágzása? Magam optimista vagyok a sokrétűségre. Ezt erénynek tartom. Ugyanakkor szigor is kell. A pszichológia kulcskérdése, hogy

a tudomány és a hivatás jövője együtt halad, szemben az olyan guruszakmákkal, mint a tréningipar, a coachok, a grafológusok vagy a jósok. Ehhez a pszichológiának meg kell őriznie csendes nyitottságát. Csendesen azt értem, hogy nem kell kikiáltanom, hogy mi [pszichológusok] vagyunk a világ közepe, de azért jó, ha tudjuk, hogy mi valóban, ró-

kaként összegyűjtjük a viselkedés, az élmény és a megismerés világára vonatkozó, a legkülönbözőbb területekről érkező tényeket és megközelítéseket. A pszichológiának hangsúlyoznia kell természettudományos affinitását, de azt is, hogy nem szó szerint az, mert ő a kultúrában és az értékek világában élő ember természettudományos interpretációjára törekszik. Mindebben, be kell látnunk, nem szabad sündisznóként azt hinnünk, hogy majd jól összeadjuk a ránk ragadt dolgokat, és ebből lesz egy átfogó nagy modellünk, hanem inkább rókaként abban kell hinnünk, hogy sokfelől kell gyűjtögetnünk, és sokfelé kell nyitottaknak lennünk az érintkezési felületeken, mind a társadalommal, mind más tudományokkal kapcsolatban.

Az embert vizsgáljuk hol viselkedő, hol érző, hol gondolkodó lényként, mint családja termékét, mint a genetika ösvényeinek folytatóját. De hol van ebben maga az ember, s hol az egység? Sokan úgy érezzük, hogy van új a nap alatt, a 20. század vége egy kiterjesztett természetelvet hozott. A mai pszicholó-

giai naturalizmus esélyét az adja, hogy egyszerre négy pólusban gondolkodik: a lelki jelenséget az agyi folyamatok, az evolúció és a kultúra hármasságában tekinti. Agy és kultúra közt a pszichológia sajátos témáját képező reprezentációk világa teremt kétirányú kapcsolatot. A *mentális reprezentációk, gondolatok* az egyének fejében mint idegrendszeri mintázatok léteznek. Ugyanakkor a mentális reprezentációk nyilvános reprezentációkként mint anyagi jelek közléssé válnak, a kultúra elemeiként befolyásolják a többieket.

Idegrendszer, evolúció és mentális folyamatok kapcsolatának vizsgálatában a mai naturalista pszichológiának fontos új jellemzője az, hogy a társas élet elemi formáit is az emberi természethez sorolja. A környezeti interakció, amit hagyományosan tanításnak nevezünk, valójában mint sajátos biológiai irányító rendszer működik. Gergely György és Csibra Gergely modellje a pedagógiai hozzáállásról azt hirdeti, hogy gyermek és környe-

zet együtt alkotnak egy tanuló-tanító rendszert. A kultúra átadása maga egy biológiai alapú keretben történik.

Hadd térjek vissza még egyszer a pesszimizmusra! A század fordulóján indult el a pszichoanalízis, melynek legerősebb mondandója éppen az Ész győzelmének megkérdőjelezése, amit aztán a század története igazol is. De maga a pszichoanalízis eközben győztes lett-e? Sokan vitatják értékét 100 éve, mind a gyógyításban, mind az elméletben. Ha nem hirdetünk győztest, akkor is látható, hogy a pszichoanalízis hozzáállása sokban segíti az ember önértelmezését. Rámutatott arra, hogy egyszerre vagyunk okok meghatározta s a világnak jelentést adó, értelmező lények. Gondjaink az értelmezés tévútjaiból származnak. Az Ész éppen azzal győz, hogy rájön arra, az ember nemcsak az Ész mentén mozog.

Phil Hale

Makrai Pál

zenész, színművész (Budapest, 1945. december 13.)

Átélttem gyerekként a forradalmat, ami meghatározta későbbi életemet. A Rákosi-korszak félelmei után következett a kádári korszak „gulyáskommunizmusa”, ami lehetővé tette a beatzenészi „kibontakozásomat”. A hatvanas évek nagy generációjának lehettem tagja és kezdhettem el a rockzenészi pályámat. Olyan zenekarokban játszottam, mint az Atlasz, Apostol, Korál, Kormorán, Színészzenekar, Favágók, és jelenleg a Sámson és a Magyarock Dalszínház ze-

nekara. Közben 1981-től a műfajteremtő Rockszínház színésze lettem, és azóta is tart ez a kettősség (színész-zenész). Sok színházban játszottam, szinte az egész országban és számos külföldi teátrumban is megfordultam. A filmzés